

คอลัมน์ “เศรษฐศาสตร์เจ้าพระยา”

นิตยสาร ผู้จัดการรายเดือน ฉบับเดือนมิถุนายน 2543

กอล์ฟ ทุนวัฒนธรรม และเศรษฐกิจฟองสบู่ ตอนที่หนึ่ง

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ธุรกิจสนามกอล์ฟกำลังเผชิญภาวะความซบเซาทั้งในประเทศไทย ญี่ปุ่น และบรรดาประเทศขอบสมุทรแปซิฟิก ข้อที่ไม่สู้มีใครกล่าวถึงก็คือ ความรุ่งเรืองและความซบเซาของธุรกิจสนามกอล์ฟขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่อย่างค่อนข้างสำคัญ ความข้อนี้เป็นจริงอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มประเทศขอบสมุทรแปซิฟิก หรือ Pacific Rim

กีฬา กอล์ฟถือกำเนิดเมื่อใด ในประเทศใด นับเป็นหัวข้อที่มีการโต้เถียงในหมู่นักประวัติศาสตร์อย่างมาก บางคนเสนอความเห็นที่ขึ้นอยู่กับการนิยามคำว่า “กอล์ฟ” หากกอล์ฟหมายถึงการใช้ไม้ตีลูกกลมๆ ไปข้างหน้า กอล์ฟก็ถือกำเนิดบนภาคพื้นยุโรป ทั้งนี้ปรากฏว่า มีร่องรอยทางภาษาทั้งในภาษาฮอลันดา เบลเยียม และฝรั่งเศส ในภาษาฮอลันดาเอง มีคำว่า kolf ซึ่งหมายถึง ไม้ตี (club)

แต่ถ้ากอล์ฟหมายถึง การตีลูกกลมๆ กีฬา กอล์ฟก็ถือกำเนิดในสก๊อตแลนด์ ทั้งนี้มีหลักฐานว่า กษัตริย์ ชุนนาง และชนชั้นสูงชาวสก๊อตต่างโปรดปรานการเล่นกอล์ฟเป็นยิ่งนัก กระนั้นก็ตาม ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า กีฬา กอล์ฟก็เกิดขึ้นเมื่อใด

ประชาชนชาวสก๊อตคงหมกหมุ่นกับการเล่นกอล์ฟเป็นอันมาก จนไม่เป็นอันทำงานและไม่ระแวดระวังอิริยาศน์ที่จจะมายึดแผ่นดิน จนมีกฎหมายจำกัดการเล่นกอล์ฟในปี ค.ศ. 1424 ในรัชสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 1 ครั้นในรัชสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ก็มีกฎหมายห้ามเล่นกอล์ฟเป็นงานอดิเรกในปี ค.ศ. 1457

การเล่นกอล์ฟมิได้จำกัดเฉพาะในหมู่ชายชาวสก๊อตเท่านั้น หญิงชาวสก๊อตก็นิยมเล่นด้วย มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า พระนางเจ้าแมรี (Mary Queen of Scots) โปรดปรานกีฬา กอล์ฟยิ่งนัก แม้เมื่อทรงพระเยาว์และต้องทรงศึกษาในประเทศฝรั่งเศส ทรงชอบหิ้วอุปกรณ์การเล่นกอล์ฟไปด้วย ตำนานที่เล่าขานกันต่อมาก็คือ เรื่องที่พระนางทรงบัญญัติศัพท์เด็กเก็บลูกกอล์ฟ ด้วยเหตุที่พระนางเรียกเด็กเก็บลูกกอล์ฟว่า ‘cadets’ อันหมายถึงนักเรียน ชาวฝรั่งเศสออกเสียงคำนี้ว่า ‘cad-

day' ต่อมาภายหลัง คำนี้เป็นที่ยอมรับกันทั้งในสก๊อตแลนด์และอังกฤษ หากแต่สะกดว่า 'caddy' บ้าง หรือ 'caddie' บ้าง เมื่อพระนางเจ้าแมรีปกครองสก๊อตแลนด์ในปี ค.ศ. 1542 ทรงสนับสนุนการเล่นกอล์ฟอย่างเต็มที่ สนามกอล์ฟของสก๊อตแลนด์อันมีชื่อเสียง คือ *St. Andrews of Scotland* สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระนางในปี ค.ศ. 1552 เมื่อพระนางสวรรคตในปี ค.ศ. 1587 มีความพยายามในการตรากฎหมายจำกัดการเล่นกอล์ฟ คราวนี้ทำได้เพียงด้วยการห้ามเล่นกอล์ฟในวันอาทิตย์

กีฬาอล์ฟแพร่ระบาดจากสก๊อตแลนด์สู่อังกฤษ เมื่อพระเจ้าเจมส์ที่ 6 แห่งสก๊อตแลนด์ขึ้นครองราชบัลลังก์อังกฤษด้วย กอล์ฟกลายเป็นกีฬาของชนชั้นสูง และด้วยเหตุที่การเล่นกอล์ฟต้องอาศัยอาณาบริเวณอันกว้างขวาง จึงต้องลงทุนซื้อที่ดิน และการเล่นกอล์ฟคนเดียววงหาความสนุกได้ยาก การจัดตั้งสโมสรกอล์ฟ (golf clubs) จึงเกิดขึ้น นักเล่นกอล์ฟต้องหาสโมสรสังกัด และต้องร่วมรับภาระรายจ่ายของสโมสร สโมสรกอล์ฟก่อเกิดจากสมาชิกผู้ก่อตั้ง แล้วจึงมีการรับสมัครสมาชิกสมทบในภายหลัง แต่การรับสมัครสมทบมิได้กระทำโดยปราศจากการดูหน้าอินทร์หน้าพรหม แท้ที่จริงแล้ว มีจารีตที่พัฒนาขึ้นในเวลาต่อมาว่า สมาชิกใหม่จักต้องเข้ากันได้ดีกับสมาชิกเก่า สมาชิกใหม่จักต้องมีสมาชิกเก่ารับรอง เมื่อมีผู้สมัครเป็นสมาชิกใหม่ ผู้บริหารสโมสรจักต้องแจ้งให้สมาชิกเก่ารับทราบ หากมีผู้คัดค้าน การรับสมัครรายนั้นมอันต้องล้มไป ด้วยจารีตดังกล่าวนี้ ผู้คนที่มาจากต่างชนชั้น ต่างฐานะ หรือต่างอุดมการณ์ก็จะถูกกีดกันมิให้เข้าเป็นสมาชิก

สโมสรกอล์ฟค่อยๆ ผุดขึ้น *Royal Blackheath Club* ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1608 *The Edinburg Burgess Golfing Society* ปี ค.ศ. 1744 *Royal and Ancient Golf Club* ปี ค.ศ. 1754 เป็นต้น การจัดตั้งสโมสรกอล์ฟค่อยๆ ขยายจากสก๊อตแลนด์สู่อังกฤษ และในไม่ช้าระบอบไปสู่ประเทศอื่นๆ

เมื่อกอล์ฟกลายเป็นกีฬาที่มีการแข่งขัน ก็ต้องมีการกำหนดกติกา กติกาที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุด ก็คือ กติกาของสนามกอล์ฟ *St. Andrews of Scotland* ซึ่งร่างขึ้นในปี ค.ศ. 1754 แต่เมื่อมีการก่อตั้งสโมสรกอล์ฟจำนวนมาก สโมสรแต่ละแห่งก็จะกำหนดกติกาการแข่งขันของตนเอง หาได้มีกติกาสากลแต่ประการใดไม่ แม้แต่จำนวนหลุมที่กำหนดการเล่นกอล์ฟแต่ละรอบก็แตกต่างกันด้วย ในปี ค.ศ. 1764 *Royal and Ancient Golf Club* ซึ่งดูแลสนาม *St. Andrews of Scotland* กำหนดว่า การเล่นกอล์ฟแต่ละรอบประกอบด้วย 18 หลุม ซึ่งกลายเป็นบรรทัดฐานที่สโมสรกอล์ฟอื่นๆ ยึดถือในเวลาต่อมา

แม้ว่ากอล์ฟจะถือกำเนิดในสก๊อตแลนด์ แต่ระบบจักรวรรดินิยมอังกฤษกลับเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้กอล์ฟแพร่ระบาด ในขณะที่ธงอังกฤษตามหลังเรือสินค้า กอล์ฟเดินตามหลังธงอังกฤษ เมื่อกองทหารอังกฤษเข้าไปยึดครองดินแดนใด หน่วยทหารสก๊อตมักจะนำกอล์ฟเข้าไปสู่

ดินแดนนั้นด้วย ซึ่งรวมทั้งดินแดนที่บัดนี้เป็นประเทศสหรัฐอเมริกา โลกใหม่มีใช้ดินแดนเดียวที่ปลูกฝัง กีฬาอล์ฟเท่านั้น ดินแดนที่เป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ดั้งเช่นจีนและอินเดีย ก็รับมรดกของชาวสก็อต นี้ด้วย อล์ฟแพร่ระบาดในเอเชียมีจำเพาะแต่กัลกัตตา บอมเบย์ เชียงไฮ้ ฮองกง สิงคโปร์ และย่างกุ้ง เท่านั้น หากยังรวมถึงกรุงเทพฯด้วย การขยายตัวของระบบจักรวรรดินิยมอังกฤษทำให้อล์ฟแพร่เข้าไปสู่ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และอัฟริกาใต้ กระบวนการสากลานุวัตของกีฬาอล์ฟเป็นผลจากการเติบโตของจักรวรรดิอังกฤษ การฝังรากของกีฬาอล์ฟมิได้มีเฉพาะแต่ในอาณานิคมโดยนิตินัย (*de jure colony*) แม้ในอาณานิคมโดยพฤตินัย (*de facto colony*) ดังเช่นประเทศไทย หน่อของกีฬาอล์ฟก็เติบโตใหญ่ด้วย เมื่อถึงทศวรรษ 1880 อล์ฟก็กลายเป็นกีฬาสากล เพราะปรากฏทั่วมุมโลก

เมื่อชาวอังกฤษเข้าไปปักหลักในดินแดนใด ทั้งที่เป็นอาณานิคมโดยนิตินัยและอาณานิคมโดยพฤตินัย ชุมชนชาวอังกฤษก็จะจัดตั้งสโมสรกีฬาขึ้น โดยที่อล์ฟเป็นกีฬาที่สำคัญชนิดหนึ่ง *Royal Calcutta* ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1829 และ *Royal Bombay* ปี ค.ศ. 1842 นับเป็นสโมสรอล์ฟนอกเกาะอังกฤษที่เก่าที่สุด บรรดาสโมสรกีฬาของชุมชนชาวอังกฤษเหล่านี้มักจะมีชื่อโดยมีคำว่า *Royal* นำหน้า ซึ่งทำให้ดูขลัง ดังเช่น *The Royal Hongkong Golf Club* ในฮ่องกง และ *The Royal Selangor Golf Club* ในนครกัวลาลัมเปอร์ เป็นอาทิ

ด้วยเหตุที่ไทยเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของอังกฤษในเอเชียตะวันออก และอังกฤษก็มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมากในประเทศไทย จึงเป็นธรรมดาที่มีชุมชนชาวอังกฤษในประเทศไทย นี้ และเป็นเรื่องธรรมดาอีกเช่นกันที่ชาวอังกฤษจัดตั้งสโมสรกีฬาขึ้นในกรุงเทพฯ โดยที่อล์ฟเป็นกีฬาสำคัญประเภทหนึ่งด้วย และเพื่อให้สอดคล้องกับจารีตของระบบจักรวรรดินิยมอังกฤษ สโมสรกีฬาที่จัดตั้งขึ้นจึงต้องมีคำว่า *Royal* ราชกรีฑาสโมสร (*Royal Sports Club*) ก่อเกิดด้วยเหตุฉะนี้ ในขณะที่ราชกรีฑาสโมสรเป็นที่ชุมนุมของชาวต่างประเทศในประเทศไทย ซึ่งเมื่อแรกก่อตั้งมีสมาชิกเป็นข้าราชการหรือข้าราชการรัฐบาลประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมในสัดส่วนสำคัญ ราชตฤณมัยสมาคมเป็นที่ชุมนุมของชนชั้นปกครองไทย โดยที่ราชตฤณมัยสมาคมเป็นสถาบันที่เอาแบบอย่างมาจากระบบจักรวรรดินิยมอังกฤษนั่นเอง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 เมื่อผู้นำฝ่ายทหารสามารถยึดกุมอำนาจทางการเมืองได้เป็นเวลายาวนาน ราชตฤณมัยสมาคมก็อยู่ภายใต้การบริหารของผู้นำฝ่ายทหารและบรรดาพ่อค่านายทุนที่ใกล้ชิด แม้ในปัจจุบันโครงสร้างชนชั้นนำทางอำนาจแปรเปลี่ยนไปโดยที่มีชนชั้นปกครองจำนวนไม่น้อยมาจากกระบวนการเลือกตั้ง แต่นักเลือกตั้งยังมีได้คิดเข้าไปยึดกุมราชตฤณมัยสมาคม จุดดั่งที่พยายามยึดกุมรัฐวิสาหกิจ

ด้วยเหตุตั้งที่พรรณนาข้างต้นนี้ คลื่นลูกแรกของกระบวนการสากลานวัตกรรมของกีฬากอล์ฟจึงเป็นผลพวงจากการเติบโตของจักรวรรดิอังกฤษ แต่คลื่นลูกแรกนี้แรงพอที่จะโหมกระหน่ำดินแดนนอกจักรวรรดิอังกฤษด้วย บนภาคพื้นยุโรป สนามกอล์ฟขยายตัวเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ เมื่ออังกฤษสิ้นสถานะความเป็นเจ้าโลก และสหรัฐอเมริกาเข้ามาทำหน้าที่แทนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐฯ มีส่วนเสริมส่งกระบวนการสากลานวัตกรรมของกีฬากอล์ฟทั้งในละตินอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อสหรัฐฯ เข้าไปตั้งฐานทัพในประเทศใด กีฬากอล์ฟไม่เพียงแต่ตามหลังกองทัพอเมริกาเข้าไปประเทศนั้น หากฐานทัพอเมริกันยังสามารถดลบันดาลให้เกิดสนามกอล์ฟอีกด้วย แม้สหรัฐฯ มิได้เป็นผู้นำกอล์ฟเข้าสู่ญี่ปุ่น แต่เมื่อญี่ปุ่นตกอยู่ใต้การปกครองของกองทัพอเมริกันหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สนามกอล์ฟก็ผุดขึ้นเป็นอันมาก เมื่อสหรัฐฯ เข้าไปปกป้องอู๋มซู่ไต้หวันภายหลังจากที่พรรคก๊กมินตั๋งถอยร่นจากแผ่นดินใหญ่ในปี ค.ศ. 1949 สนามกอล์ฟก็ผุดขึ้นในไต้หวัน ปรากฏการณ์ทำนองเดียวกันนี้เกิดแก่เกาหลีใต้ภายหลังสงครามเกาหลีระหว่างปี ค.ศ.1950-1953 ฟิลิปปินส์ก็มีประสบการณ์ร่วมกับไต้หวันและเกาหลีใต้ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยเมื่อมีฐานทัพอเมริกันเพื่อทำสงครามอินโดจีน

ในขณะที่การขยายตัวของจักรวรรดิอังกฤษมีส่วนเปลี่ยนนิมหน้ากอล์ฟให้กลายเป็นกีฬาสากล ความเป็นสากลของกีฬากอล์ฟเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณเมื่อกอล์ฟกลายเป็นกีฬาอาชีพ นี่นับเป็นคลื่นลูกที่สองของกระบวนการสากลานวัตกรรมของกีฬากอล์ฟ

แม้ว่าสโมสรกอล์ฟผุดขึ้นในสกอตแลนด์ก่อนดินแดนอื่นใด แต่การจัดองค์กรเพื่อบริหารกีฬากอล์ฟอย่างเป็นระบบปรากฏในสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกในปี ค.ศ. 1894 เมื่อมีการจัดตั้ง *The United States Golf Association* (USGA) ส่วนในอังกฤษ บรรดาสโมสรกอล์ฟยอมยกให้ *Royal and Ancient Golf Club* เป็นสถาบันแม่ในปี ค.ศ. 1917

คลื่นลูกที่สองของกระแสสากลานวัตกรรมก่อตัวขึ้นในปี ค.ศ. 1916 เมื่อมีการจัดตั้ง *Professional Golfers Association of America* โดยที่มีการแข่งขันกอล์ฟอาชีพครั้งแรกในปีเดียวกันนั่นเอง ในระยะแรกเงินรางวัลจากการแข่งขันมีไม่มาก ในการแข่งขันหลายต่อหลายรายการ เงินรางวัลจากการแข่งขันน้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่นักกอล์ฟเสียไปในการแข่งขัน ดังนั้น แม้กอล์ฟจะกลายเป็นกีฬาอาชีพ แต่การแข่งขันอาชีพมิได้ขยายตัวเท่าที่ควร จวบจนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ด้วยการผลักดันของเฟรด คอร์คอแรน (Fred Corcoran) โปรโมเตอร์ผู้จัดการแข่งขันกอล์ฟอาชีพ เงินรางวัลเชยิบเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก และนี่เองที่เป็นตัวเร่งการขยายตัวของกีฬากอล์ฟ โดยที่มีพลังเสริมจากกลไกการทำงานของทุนวัฒนธรรม ก่อนที่เศรษฐกิจฟองสบู่จะกลายมาเป็นคลื่นลูกที่สาม